

УДК 712.4(477.87)

РЕКОНСТРУКЦІЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ТА ОЗЕЛЕНЕННЯ ТЕРИТОРІЇ М. УЖГОРОДА

Легеца В.П.

Реконструкція зелених насаджень та озеленення територій м. Ужгорода. — В. П. Легеца. — Охарактеризовано сучасний стан паркових та зелених насаджень м. Ужгорода та виділено основні ландшафтно-планувальні зони міста з метою підбору зелених насаджень для реконструкції даної території.

Ключові слова: зелені насадження, озеленення, ландшафтно-планувальні зони, довкілля, зелена зона, декоративні рослини, зелена архітектура, парки, сквери, алея.

Адреса: Ужгородський національний університет, кафедра лісівництва, географічний факультет, вул. Університетська 14, м. Ужгород, 88000, E-mail: legezav@yandex.ua

Reconstruction of green plantations and planting trees in Uzhgorod. — V. Leheza. — Modern state of parks and green plantations of Uzhhorod is characterized, the main landscape-planning zones of the town are distinguished for the purpose of selection of planting material for reconstruction of the area.

Keywords: green plantations, planting, landscape-planning zone, environment, green zone, decorative plants, green architecture, parks, gardens, alley.

Address: Uzhgorod National University, Geographical faculty, forestry department, Universytetska Str. 14, Uzhgorod, 88000, E-mail: legezav@yandex.ua

Вступ

Зелена архітектура – це невід’ємна складова загальної архітектури міста, показник естетичного та культурного рівня розвитку його мешканців. Ужгород за радянських часів був одним з найбільш озелених міст України, за що його по праву назвали містом-садом.

Проблемі зелених насаджень міста Ужгорода слід приділити особливу увагу з огляду на те, що зелені насадження слугують легеньми міста, осаджуючи на своїй поверхні весь пил та інші тверді частинки з повітря, вбираючи вуглекислий газ й виділяючи кисень; формують мікроклімат міста, регулюючи вологість та температурний режим; є важливими компонентами міської екосистеми й часто виступають єдиним місцем перебування представників тваринного світу, особливо помітними з яких є птахи та звірі; мають вплив на естетичне сприйняття міста його гостями та мешканцями.

Метою нашого дослідження було вивчення історії створення та сучасного стану паркових насаджень міста Ужгорода для вироблення стратегії збереження і поліпшення їх образно- просторової структури та естетичних особливостей, що характеризують Ужгород як місто - сад.

Результати та обговорення

Важливе значення в екології міст мають зелені насадження, оскільки виконують ряд важливих функцій:

- за рахунок дерев та чагарників у спеку охолоджується повітря,
- вони збагачують повітря киснем (1 га зелених насаджень дають до 600 кг кисню за вегетаційний період),
- знижують рівень шуму на 12 дБ,
- очищують повітря від пилу та аерозолів.

Враховуючи те, що доля автотранспортного забруднення атмосфери м. Ужгорода складає 91%, важливим є правильний підбір порід дерев чагарникових рослин для міського озеленення [1]. Перевага повинна бути віддана видам, які мають здатність очищувати повітря саме від вихлопних газів автомобілів. Так, біла акація та липа добре поглинають окисли азоту та сірки, каштан – важкі метали, клен гостролистий – органічні сполуки типу фенолів. Ефективними поглиначами пилу є тополя, липа, в’яз, гіркокаштан кінський, ясен звичайний, клен, а також шпилькові породи. Так, ясен є дуже стійким деревом, яке добре переносить ущільнення ґрунту, забруднене повітря; біла акація має один з найвищих показників фотосинтезу серед деревних рослин, невибаглива до ґрунту, тому популярна серед міських насаджень; клени в зеленому будівництві міст цінуються не лише за

красу, а й за невибагливість до ґрунтів, стійкість до атмосферних забруднень, за чудові санітарно-гігієнічні якості. Листя кленів затримує пил і кіптяву, вбирає вуглекислий газ, абсорбує значну кількість шкідливих хімічних речовин; липи відзначаються завидним довголіттям – до 400 років, їх медопродуктивність становить 600-800 кг на 1 га насадження [1].

В проєкті м. Ужгорода виділена територія міської забудови (ядро) в проєктуючій міській межі Ужгорода, яка включає всі групи внутрішньо міських зелених насаджень: загального користування (парки, сквери, бульвари, набережні), обмеженого користування (на житлових територіях, на ділянках шкіл, дитячих закладів, спортивних споруд, установ охорони здоров'я, промислових підприємствах), спеціального призначення (на вулицях, в санітарно-захисних і охоронних зонах, на території ботанічного саду, розсадників) [2].

Виділена зовнішня зона комплексної зеленої зони, включаючи майданчики приміських лісів, виходячи з перспективної чисельності населення м.Ужгорода, землі сільськогосподарського призначення, розташовані в зоні площі лісів і необхідних обмежень для території зелених зон.

В планувальній структурі території комплексної зеленої зони вісь 1-го порядку формують транспортний зв'язок республіканського значення Чоп-Львів і ріка Уж, які з'єднують центр міста із зоною масового відпочинку Невицьке-Оріховиця-Кам'яниця; транспортна вісь республіканського значення Ужгород-Мукачево, яка з'єднує центр міста із зоною курортних закладів в районі сіл Ленковці-Чертеж.

Планувальну вісь 2-го порядку формує – р. Латориця. Недалеко від місця її перетину з транспортною віссю 1-го порядку проєктується зона відпочинку.

В межах міста Ужгорода виділено 7 ландшафтно-планувальних зон, які відрізняються одна від одної функціональним значенням об'єктів зеленого будівництва, а також дендрологічним складом, рівнем благоустрою та ін.:

1. Нагірна паркова зона.
2. Прируслова паркова зона.
3. Зона розсадницького господарства на річковій терасі.
4. Зона житлової забудови на рівнині правобережжя.
5. Лівобережна рівнинна паркова зона і озеленення житла.
6. Лівобережна рівнинна зона озеленення промислових підприємств.
7. Радванська зона загальноміського парку і лісопарку [2].

Комендар В.І. на основі «Норм проєктування зелених насаджень міст в різних природних зонах УРСР»(РСН 183-76) класифікував зелені насадження на: парки, сквери, бульвари, набережні,

серед яких на території міста Ужгорода вважав основними наступні: парк ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією, парк ім. М. Горького, парк-амфітеатр, сквер в центрі міста, сквер-партер, альпійський сад (альпінарій), сквер на Студентській набережній, сквер-партер на пл. Корятовича, набережні міста, такі як Київська та Студентська, сад Лаудона та ботанічний сад [5].

Загальна площа зелених насаджень міста складає 1574 га. За офіційними даними, закладена в 1928 році липова алея, що розташована по правому березі річки Уж (теперішні набережні Незалежності та Студентська) є найдовшою в Європі. Видовий склад алеї на ділянці набережної Незалежності налічує 10 видів лип. У зв'язку з різноманітністю видового складу загальна тривалість їх цвітіння становить 2 місяці.

Поруч з липовою алеєю зростає 300 - річний ясен, а в центрі міста, в кутовій частині розарію неподалік від входу в дитячу поліклініку на площі Народній ростуть два тюльпанових дерева . Навпроти входу в критий ринок зростає павловнія повстяна.

В межах міста зберігся великий сад чорноплідної горобини, закладений в радянський період. Він займає половину схилу гори , що отримала назву "Золота " через колір листя чорноплідної горобини в осінній період. На території старого стрільбища на території мікрорайону "Шахта" знаходиться стара плантація каштана їстівного.

Варто зазначити і те, що наше місто здавна привертає увагу своїми декоративними рослинами, які радують око як мешканців міста, так і численних туристів. Це:

- магнолія Суланжа та магнолія Кобус, церцис європейський (на площі Дружби народів),
- катальпа бігніонієвидна (біля ТЦ «Дастор», по вул. Анкудінова, вул. Гагаріна, у Ротарі-сквері),
- ліріодендрон тюльпанний або тюльпанне дерево (напроти церкви на вул. Цегольнянській, біля дитячої поліклініки),
- павловнія пухнаста (у скверіку на площі Корятовича),
- слива Пісарда (вул. Волошина),
- кедр атласький (біля універмагу «Україна», біля гуртожитків № 2 та № 3 Ужгородського національного університету),
- платан кленолистий (Підзамковий парк, Слов'янська набережна),
- гледичія колюча (біля корпусу біологічного факультету УжНУ),
- гібрид глоду колючого Paul's Scarlet (біля зеленого ринку на площі Корятовича) [3, 4].

Візитівкою Ужгорода давно стали сакури. Багато туристів приїжджають до міста, щоб помилуватися їхнім цвітінням. Проте крім них ми маємо й інші достойні дерева, які відіграють значно більшу роль в озелененні, ніж сакури. Наприклад, липи. Як відомо, у нас найдовша липова алея в Європі, а

також чудова платанова алея. Гарно вписався глід, зокрема на площі Корятовича. Він дуже прикрашає міський ландшафт.

Звичайно, існує чимало інших цікавих дерев, здатних прикрасити місто і зробити його ще привабливішим. Крім сакур доречно поновлювати в алеях і яблуні, сливи з пурпуровими листками. Надзвичайно декоративні рослини золотого дощу звичайного. Це дерево (2,5—5 м заввишки) або кущ родини бобових. Вражає красою велике дерево павловнії, що одиноко зростає на площі Корятовича і своїми квітками бузкового кольору вражає мешканців міста. Варто б висаджувати і глоди, такі як напроти ринку на площі Корятовича. Вони декоративні і невибагливі (про що до речі може свідчити те, що вони витримали утиски кіосками). Крім глодів, слід звернути увагу і на інших представників розоцвітих, зокрема на кущі. Гарні і невибагливі кущі таволги (спіреї), відомо безліч її різноманітних сортів. Також це і кизильники, піраканта, екзохорда, фотінія та інші. Доцільно висаджувати і вічнозелені рослини, зокрема різноманітні форми туї західної. Також декоративні яловці, які зростають і «дикі» в природних умовах Закарпаття. Окрім того, що можна милуватися їхньою красою, ці рослини «очищують» повітря. Неперевершену чарівність Ужгороду могли б надати і висаджені кущі азалій, котрі під час цвітіння висипані великими квітками різних відтінків [1].

Звісно, про те, які дерева не слід висаджувати, можна судити, зважаючи на дендрофлору Ужгорода сьогодні. Це в першу чергу тополі, насамперед жіночі особини. Тополі цінні тим, що є найбільш швидкорослими деревами в умовах помірного клімату, виростають високими, мають багато листків і роблять свій внесок як «зелені легені». Але деревина їх недостатньо міцна і найбільший недолік – це «пух», що надокучає мешканцям у період плодоношення. Для такого міста як Ужгород доречними будуть невисокі декоративнолисті, декоративноквітучі дерева з компактною кроною.

Висновки

Зелене місто – це те, чого прагнуть всі без винятку мешканці, щоб не зачухнути серед «кам'яних джунглів» і почуватися хоч трохи ближчими до природи. Саме тому озеленення є однією з найголовніших ознак сучасного успішного міста. Доцільно створити таке озеленення території, яке б було не тільки перспективним у своєму значенні, але й економічно вигідним. Також, крім озеленення, наше основне завдання – це утримання наявних зелених зон - парків, скверів у гарному стані. Адже, Ужгород завжди був одним із прикладів в Україні щодо озеленення.

1. Особливості озеленення м. Ужгорода. Газета «УЖГОРОД ІНФО» /Я. Гасинець, В. Лоя// 2012 р. - електронний ресурс http://uzhgorod-ua.com/view_post.php?id=1904.
2. Проектні матеріали по реконструкції та планування території м. Ужгорода. (м. Ужгород, 1960 р.)
3. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина II. Довідник /Кохно М.А., Трофименко Н.М., Пархоменко Л.І. та ін.// За ред. М. А. Ко-

хна та Н. М. Трофименко. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 716 с.

4. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина I: Довідник / Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У та ін // За ред. М. А. Кохна. – К.: Фітосоціоцентр, 2002. – 448 с.
5. Комендар В.И. Озеленение и его влияние на климат города // Климат Ужгорода. / Под ред. канд. геогр. наук В. Н. Бабиченко. – Л: Гидрометеиздат, 1991. – С. 128-134.

Отримано: 8 липня 2014 р.

Прийнято до друку: 9 вересня 2014 р.